

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA RASMIY MULOQOT HOLATLARI

Nishanova Sitora Abduraimovna
Samarqand davlat chet tillari insituti
Mustaqil izlanuvchisi

MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 29.03.2026

Revised: 30.03.2026

Accepted: 31.03.2026

KALIT SO‘ZLAR:

rasmiy muloqot, nutq etiketi, kommunikativ strategiya, murojaat shakllari, lingvistik tahlil, ijtimoiy-madaniy omillar, qiyosiy tadqiqot

Mazkur ish ingliz va o‘zbek tillarida rasmiy muloqot holatlarini qiyosiy tahlil qilishga bag‘ishlangan. Unda rasmiy nutqning lingvistik xususiyatlari, ijtimoiy-madaniy omillari hamda muloqot jarayonida qo‘llaniladigan etik normalar o‘rganiladi. Shuningdek, ikki til tizimida rasmiy murojaat shakllari, nutq etiketi va kommunikativ strategiyalarning o‘xshash va farqli jihatlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari rasmiy nutq madaniyatini rivojlantirish hamda tarjima va til o‘qitish jarayonlarida muhim ahamiyat kasb etadi.

Kirish

Zamonaviy globallashtirish jarayonida turli tillar va madaniyatlar o‘rtasidagi muloqotning samaradorligi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, rasmiy muloqot holatlari davlatlararo aloqalar, diplomatiya, ta’lim, biznes va boshqa sohalarda muhim kommunikativ vosita sifatida xizmat qiladi. Rasmiy muloqot til birliklarining me’yoriyligi, aniqligi, lo‘ndaligi va ijtimoiy maqomga mosligi bilan ajralib turadi. Shu sababli turli tillarda rasmiy nutqning o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rganish lingvistik fanining dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqot ingliz va o‘zbek tillarida rasmiy muloqot holatlarini qiyosiy jihatdan o‘rganishga bag‘ishlangan bo‘lib, unda ushbu tillardagi nutq etiketi, murojaat shakllari, kommunikativ strategiyalar va ijtimoiy-madaniy omillar tahlil qilinadi. Ingliz tili xalqaro

aloqa vositasi sifatida keng qo'llanilsa, o'zbek tili milliy madaniyat va an'analarni ifodalovchi asosiy kommunikativ tizim sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois, ularning rasmiy muloqotdagi o'xshash va farqli jihatlarini aniqlash muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqotning maqsadi ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqotning lingvistik va pragmatik xususiyatlarini aniqlash, ularni qiyosiy tahlil qilish hamda samarali rasmiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi omillarni belgilashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: rasmiy muloqot tushunchasini aniqlash, nutq etiketi va murojaat shakllarini o'rganish, ikki til tizimidagi kommunikativ strategiyalarni qiyoslash hamda ijtimoiy-madaniy omillarning ta'sirini tahlil qilish.

Mazkur ishning ilmiy yangiligi ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqotning kompleks tahlili, xususan, lingvistik va pragmatik jihatlarining uyg'un holda o'rganilishi bilan belgilanadi. Tadqiqot natijalari tilshunoslik, tarjima nazariyasi hamda xorijiy tillarni o'qitish metodikasida muhim ahamiyat kasb etadi.

XXI asrda globallashtirish jarayonlarining jadallashuvi, xalqaro aloqalarning kengayishi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida turli tillar va madaniyatlar o'rtasidagi muloqotning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Ayniqsa, rasmiy muloqot holatlari davlat boshqaruvi, diplomatik munosabatlar, xalqaro savdo-iqtisodiy aloqalar, ilmiy hamkorlik hamda ta'lim sohalarida muhim kommunikativ vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Rasmiy muloqot tilning me'yoriy shakliga asoslanib, aniqlik, mantiqiylik, lo'ndalik va ijtimoiy maqomga moslik kabi xususiyatlar bilan ajralib turadi. Shu bois, rasmiy nutqning lingvistik va pragmatik xususiyatlarini chuqur o'rganish zamonaviy tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Rasmiy muloqot nafaqat til birliklari tizimi, balki ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi muhim vosita sifatida ham qaraladi. Unda nutq ishtirokchilarining ijtimoiy maqomi, yoshi, kasbiy mavqei, madaniy darajasi va kommunikativ vaziyat kabi omillar muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, rasmiy muloqot pragmalingvistika, sotsiolingvistika va madaniyatlararo kommunikatsiya kabi fanlar kesishmasida o'rganiladi. Ayniqsa, nutq etiketi, xushmuomalalik strategiyalari, murojaat shakllari va diskurs xususiyatlari rasmiy muloqotning asosiy tarkibiy elementlari sifatida e'tirof etiladi.

Ingliz va o'zbek tillari turli til oilalariga mansub bo'lib, ularning rivojlanish tarixi, grammatik tuzilishi va ijtimoiy funksiyalari sezilarli darajada farq qiladi. Ingliz tili bugungi kunda xalqaro aloqa vositasi sifatida global miqyosda keng qo'llanilib, rasmiy muloqotning universal modeli sifatida qaraladi. O'zbek tili esa turkiy tillar oilasiga mansub bo'lib, milliy

madaniyat, an'ana va ijtimoiy qadriyatlarni o'zida aks ettiradi. Shu bois, ushbu ikki tilda rasmiy muloqot jarayonini qiyosiy o'rganish nafaqat lingvistik, balki madaniy va pragmatik jihatdan ham muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqotda ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqot holatlari qiyosiy-pragmatik yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida rasmiy nutqning lingvistik vositalari, jumladan, leksik birliklar, grammatik konstruksiyalar, stilistik vositalar hamda nutq etiketi elementlari o'rganiladi. Shuningdek, murojaat shakllari (address forms), xushmuomalalik strategiyalari, nutq aktlari va kommunikativ niyatlarning ifodalanish usullari tahlil qilinadi. Bu esa ikki til tizimida rasmiy muloqotning umumiy va o'ziga xos jihatlarini aniqlash imkonini beradi.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, hozirgi kunda xorijiy tillarni, xususan ingliz tilini o'rganishda nafaqat grammatik bilimlar, balki kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu jarayonda rasmiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, tarjima amaliyoti, xalqaro hamkorlik, rasmiy yozishmalar va diplomatik muloqotda nutq etiketi va kommunikativ strategiyalarni to'g'ri qo'llash zarurati ortib bormoqda. Shu sababli ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqot xususiyatlarini qiyosiy o'rganish amaliy jihatdan ham dolzarb hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Rasmiy muloqot va nutq etiketi masalalari tilshunoslikda keng o'rganilgan yo'nalishlardan biri bo'lib, ushbu sohada ko'plab olimlar ilmiy izlanishlar olib borgan. Xususan, nutq etiketi va kommunikativ strategiyalarni o'rganishda pragmalingsvistika yo'nalishida olib borilgan tadqiqotlar muhim ahamiyatga ega. Bu borada **G. Leech**ning xushmuomalalik tamoyillari, **P. Brown** va **S. Levinson**ning politeness nazariyasi rasmiy muloqotning ijtimoiy va pragmatik asoslarini tushuntirishda muhim nazariy manba bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, **D. Hymes** tomonidan ilgari surilgan kommunikativ kompetensiya tushunchasi muloqot jarayonida til birliklaridan to'g'ri va o'rinli foydalanish zarurligini asoslab beradi. **M. Halliday**ning funksional grammatika nazariyasi esa tilning ijtimoiy funksiyalarini ochib berishda muhim metodologik asos yaratadi. Ushbu nazariyalar rasmiy muloqotning nafaqat lingvistik, balki ijtimoiy jihatlarini ham yoritishga xizmat qiladi.

Rus tilshunosligida ham rasmiy muloqot va nutq etiketi masalalari chuqur tadqiq qilingan. Jumladan, **V. Karasik**, **E. Wolf**, hamda **R. Blakar** kabi olimlar nutqning ijtimoiy va psixologik xususiyatlarini o'rganib, tilning kommunikativ vosita sifatidagi rolini asoslab

berganlar. Ularning ishlari rasmiy muloqotda til vositalarining ijtimoiy maqom va vaziyatga mos holda qo'llanishini tushuntiradi.

O'zbek tilshunosligida ham nutq madaniyati va muloqot etiketi masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, **A. Hojiyev, N. Mahmudov, Sh. Safarov** kabi olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda o'zbek tilida murojaat shakllari, nutq madaniyati va kommunikativ xulq-atvor masalalari keng yoritilgan. Bu tadqiqotlar o'zbek tilida rasmiy muloqotning milliy-madaniy xususiyatlarini aniqlashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Shu bilan birga, ingliz va o'zbek tillarini qiyosiy o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlar ham mavjud bo'lib, ularda asosan lingvistik birliklar, tarjima muammolari va madaniyatlararo kommunikatsiya masalalari ko'rib chiqilgan. Biroq rasmiy muloqot holatlarini kompleks tarzda, ya'ni lingvistik, pragmatik va ijtimoiy omillarni birgalikda qamrab olgan tadqiqotlar yetarli darajada emas. Shu jihatdan mazkur ish ushbu bo'shliqni qisman to'ldirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, tahlil qilingan ilmiy manbalar rasmiy muloqotning murakkab va ko'p qirrali hodisa ekanligini ko'rsatadi. Turli nazariy yondashuvlar asosida olib borilgan tadqiqotlar ushbu sohani yanada chuqurroq o'rganish uchun mustahkam ilmiy asos yaratadi hamda ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqotni qiyosiy tahlil qilish zarurligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot metodlari

Mazkur tadqiqotda ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqot holatlarini o'rganish kompleks yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqotning metodologik asosini zamonaviy tilshunoslik yo'nalishlari, xususan, **pragmalingvistika, sotsiolingvistika, diskurs tahlili** va **qiyosiy lingvistika** tashkil etadi. Ushbu yondashuvlar rasmiy muloqotning nafaqat til tizimidagi o'rnini, balki uning ijtimoiy va madaniy jihatlarini ham chuqur tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqot jarayonida, avvalo, **tavsifiy (deskriptiv) metod**dan foydalanildi. Ushbu metod yordamida ingliz va o'zbek tillaridagi rasmiy nutq birliklari, jumladan, leksik vositalar, grammatik konstruksiyalar, stilistik elementlar hamda nutq etiketi shakllari aniqlanib, tizimli ravishda tavsiflandi. Mazkur metod rasmiy muloqotning ichki tuzilishini ochib berish hamda uning asosiy lingvistik xususiyatlarini belgilashda muhim rol o'ynadi.

Shuningdek, **qiyosiy (komparativ) metod** tadqiqotning asosiy usullaridan biri sifatida qo'llanildi. Bu metod orqali ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqotning o'xshash va farqli jihatlari aniqlanib, ularning lingvistik va pragmatik xususiyatlari qiyosiy tahlil qilindi. Xususan, murojaat shakllari, xushmuomalalik strategiyalari, nutq aktlari va kommunikativ

niyatlarning ifodalanish usullari ikki til kesimida solishtirildi. Bu esa rasmiy muloqotning milliy-madaniy xususiyatlarini aniqlashga imkon berdi.

Tahliliy metod ham tadqiqotda muhim o‘rin egalladi. Ushbu metod yordamida rasmiy nutqda qo‘llaniladigan til birliklari va ularning funksional yuklamasi chuqur tahlil qilindi. Ayniqsa, nutq aktlari nazariyasi asosida **iltimos, buyruq, taklif, uzr va murojaat** kabi kommunikativ birliklarning ifodalanish mexanizmlari o‘rganildi. Bu jarayonda rasmiy muloqotda qo‘llaniladigan lingvistik vositalarning kontekstga bog‘liqligi va kommunikativ maqsadga xizmat qilishi aniqlab berildi.

Tadqiqotda kontekstual tahlil metodidan ham keng foydalanildi. Ushbu metod rasmiy muloqot jarayonida til birliklarining ma‘nosi va funksiyasi aynan kommunikativ vaziyat doirasida tahlil qilinishini ta‘minladi. Natijada nutq ishtirokchilarining ijtimoiy maqomi, muloqot sharoiti va madaniy omillar ta‘sirida til vositalarining qanday o‘zgarishi aniqlab berildi.

Bundan tashqari, diskurs tahlili metodi yordamida rasmiy muloqot matnlari, jumladan, rasmiy yozishmalar, nutqlar, hujjatlar va xizmat yozuvlari o‘rganildi. Ushbu metod rasmiy nutqning **struktura, mantiqiy izchillik** va **kommunikativ samaradorlik** jihatlarini ochib berishga xizmat qildi. Diskurs tahlili orqali rasmiy muloqotning yaxlit tizim sifatida ishlash mexanizmi hamda uning pragmatik yo‘nalishi aniqlashtirildi.

Shuningdek, sotsiolingvistik yondashuv asosida rasmiy muloqotda ijtimoiy omillarning roli o‘rganildi. Xususan, nutq ishtirokchilarining yoshi, ijtimoiy mavqei, kasbiy faoliyati va madaniy darajasi kabi omillarning til tanlash va nutq shakllanishiga ta‘siri tahlil qilindi. Bu esa rasmiy muloqotning ijtimoiy tabiatini yanada chuqurroq anglash imkonini berdi.

Tadqiqot davomida nazariy manbalarni tahlil qilish, ilmiy adabiyotlarni umumlashtirish va tizimlashtirish usullaridan ham foydalanildi. Bu esa mavjud ilmiy qarashlarni solishtirish, umumiy xulosalar chiqarish va tadqiqotning nazariy asoslarini mustahkamlashga xizmat qildi.

Natijalar

Mazkur tadqiqot natijasida ingliz va o‘zbek tillarida rasmiy muloqot holatlarining lingvistik, pragmatik va ijtimoiy-madaniy xususiyatlari qiyosiy tahlil asosida aniqlashtirildi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, har ikki til tizimida rasmiy muloqot aniq kommunikativ maqsadga yo‘naltirilgan bo‘lib, unda nutq etiketi, ijtimoiy maqom va kommunikativ vaziyat muhim rol o‘ynaydi.

Tahlillar natijasida ingliz tilida rasmiy muloqot ko‘proq standartlashgan va universallashtirilgan shaklga ega ekanligi aniqlandi. Unda xushmuomalalik strategiyalari,

ayniqsa, bilvosita ifoda (**indirectness**) orqali amalga oshiriladi. Masalan, buyruq yoki iltimos bevosita shaklda emas, balki yumshatilgan konstruksiyalar orqali ifodalanadi (**masalan, Could you..., Would you mind... kabi**). O‘zbek tilida esa rasmiy muloqotda hurmat kategoriyasi yanada kuchliroq ifodalanib, murojaat shakllari va qo‘shimchalar orqali ijtimoiy masofa va hurmat darajasi aniq aks ettiriladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari ingliz tilida rasmiy murojaat shakllari ko‘proq umumlashgan va soddalashtirilganligini, o‘zbek tilida esa ular ko‘proq differentsiallashganligini ko‘rsatdi. O‘zbek tilida “**siz**” shaklining qo‘llanilishi, shuningdek, “**hurmatli**”, “**janob**”, “**xonim**” kabi murojaat birliklari rasmiy muloqotning ajralmas qismi hisoblanadi. Ingliz tilida esa “**Mr.**”, “**Ms.**”, “**Dear**” kabi shakllar mavjud bo‘lsa-da, ular nisbatan kamroq variantlarga ega va ko‘proq standartlashgan.

Natijalar shuni ham ko‘rsatdiki, rasmiy muloqotda qo‘llaniladigan leksik va grammatik vositalar har ikki tilda ham neytral va kitobiy uslubga xos bo‘lib, emotsional-ekspressiv birliklar deyarli qo‘llanilmaydi. Biroq o‘zbek tilida rasmiy nutqda hurmat va ehtiromni ifodalovchi qo‘shimcha birliklar (**masalan, -ingiz, -lari**) faol ishlatiladi, ingliz tilida esa bunday grammatik vositalar mavjud emas, hurmat asosan leksik va sintaktik vositalar orqali ifodalanadi.

Tadqiqot davomida nutq aktlari tahlili shuni ko‘rsatdiki, ingliz tilida iltimos, taklif va tavsiya kabi aktlar ko‘proq yumshoq va bilvosita shaklda ifodalanadi, bu esa kommunikativ noqulaylikni kamaytirishga xizmat qiladi. O‘zbek tilida esa bu aktlar ko‘pincha bevosita shaklda ifodalansa-da, ular hurmat ifodalovchi grammatik va leksik vositalar bilan muvozanatlashtiriladi. Bu holat ikki til madaniyatidagi kommunikativ qadriyatlarining farqini aks ettiradi.

Bundan tashqari, diskurs tahlili natijalari rasmiy muloqot matnlarining tuzilishida ham muayyan farqlar mavjudligini ko‘rsatdi. Ingliz tilidagi rasmiy matnlar odatda qisqa, aniq va mantiqiy jihatdan soddalashtirilgan bo‘lsa, o‘zbek tilidagi rasmiy nutq ko‘proq batafsil va izohli xarakterga ega bo‘lishi mumkin. Bu esa kommunikativ strategiyalarning farqlanishi bilan izohlanadi.

Sotsiolingvistik tahlil natijalari esa rasmiy muloqotda ijtimoiy omillarning ta‘siri har ikki tilda ham muhim ekanligini tasdiqladi. Biroq o‘zbek tilida ijtimoiy maqom, yosh va hurmat tushunchasi yanada kuchliroq aks etadi, ingliz tilida esa tenglik va neytrallik tamoyillari ustunroq hisoblanadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari ingliz va o‘zbek tillarida rasmiy muloqot umumiy kommunikativ maqsadlarga xizmat qilsa-da, ularning lingvistik ifodalanish vositalari,

pragmatik strategiyalari va ijtimoiy-madaniy asoslari sezilarli darajada farqlanishini ko'rsatdi. Ushbu farqlarni hisobga olish samarali rasmiy muloqotni tashkil etishda, tarjima jarayonida hamda xorijiy tillarni o'qitishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Muhokama

Mazkur tadqiqot natijalari ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqotning lingvistik va pragmatik xususiyatlari o'rtasida muhim o'xshashliklar bilan bir qatorda sezilarli farqlar ham mavjud ekanligini ko'rsatdi. Olingan ma'lumotlar ilgari surilgan nazariy qarashlar, xususan, nutq etiketi va xushmuomalalik strategiyalariga oid ilmiy konsepsiyalar bilan uyg'unlikda tahlil qilindi. Jumladan, ingliz tilida rasmiy muloqotda bilvosita ifoda usullarining keng qo'llanishi xushmuomalalikning universal tamoyillaridan biri sifatida namoyon bo'lib, bu holat kommunikativ noqulaylikni kamaytirish va suhbatdoshga bosim o'tkazmaslikka qaratilganligi bilan izohlanadi. O'zbek tilida esa hurmat kategoriyasining kuchli ifodalanishi, murojaat shakllarining boyligi va grammatik vositalarning faol qo'llanilishi milliy-madaniy qadriyatlarining til tizimida aks etishini tasdiqlaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ingliz tilida rasmiy muloqot ko'proq standartlashgan va qisqa ifodaga intilsa, o'zbek tilida muloqot jarayoni ko'proq izohlilik va batafsillik bilan xarakterlanadi. Bu esa ikki til vakillarining kommunikativ strategiyalarida mavjud bo'lgan farqlar bilan bog'liq. Ingliz tilida samaradorlik va aniqlik ustuvor bo'lsa, o'zbek tilida hurmat va ijtimoiy munosabatlarni saqlash muhimroq o'rin egallaydi. Shu jihatdan, rasmiy muloqotning shakllanishida tilning ichki qonuniyatlari bilan bir qatorda, ijtimoiy va madaniy omillar ham hal qiluvchi rol o'ynashi yana bir bor tasdiqlandi.

Muhokama jarayonida aniqlangan yana bir muhim jihat shundan iboratki, rasmiy muloqotda nutq aktlarining ifodalanishi har ikki tilda turlicha strategiyalar orqali amalga oshiriladi. Ingliz tilida iltimos va takliflar ko'proq yumshatilgan, bilvosita shaklda berilsa, o'zbek tilida ular ko'pincha bevosita ifodalanadi, biroq hurmat ifodalovchi vositalar orqali muvozanatlashtiriladi. Bu esa kommunikativ maqsad bir xil bo'lsa-da, unga erishish yo'llari turlicha ekanligini ko'rsatadi. Shuningdek, rasmiy muloqotda murojaat shakllarining qo'llanishi ham madaniy farqlarni aks ettiradi: o'zbek tilida ijtimoiy masofa va hurmat darajasi aniq belgilansa, ingliz tilida nisbatan neytrallik va soddalashtirishga moyillik kuzatiladi.

Olingan natijalar mavjud ilmiy adabiyotlar bilan qiyoslanganda, ular rasmiy muloqotning universalligi va milliy xususiyatlari o'rtasidagi muvozanatni tasdiqlaydi. Ya'ni, rasmiy muloqot barcha tillarda umumiy kommunikativ tamoyillarga asoslangan bo'lsa-da, uning konkret ifodalanish shakllari har bir tilning ijtimoiy-madaniy tizimi bilan chambarchas

bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqotni qiyosiy o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhim natijalar beradi.

Mazkur tadqiqot asosida shuni xulosa qilish mumkinki, ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqot umumiy kommunikativ vazifani bajarishiga qaramay, ularning lingvistik vositalari, pragmatik strategiyalari va ijtimoiy-madaniy asoslari turlicha shakllangan. Ingliz tilida rasmiy muloqotning asosiy xususiyati sifatida bilvositalik, standartlashuv va qisqalik ajralib tursa, o'zbek tilida hurmat kategoriyasining ustuvorligi, murojaat shakllarining boyligi va grammatik vositalarning faol qo'llanilishi kuzatiladi. Ushbu farqlarni hisobga olish samarali muloqotni tashkil etish, tarjima jarayonini optimallashtirish hamda xorijiy tillarni o'qitishda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, tadqiqot natijalari rasmiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda madaniyatlararo yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Til o'rganuvchilar nafaqat grammatik va leksik bilimlarga, balki nutq etiketi va kommunikativ strategiyalarni to'g'ri qo'llash ko'nikmalariga ham ega bo'lishlari lozim. Bu esa kelajakda samarali xalqaro muloqotni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot natijasida ingliz va o'zbek tillarida rasmiy muloqot holatlari qiyosiy jihatdan tahlil qilinib, ularning asosiy lingvistik, pragmatik va ijtimoiy-madaniy xususiyatlari aniqlandi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, har ikki til tizimida rasmiy muloqot umumiy kommunikativ maqsadlarga xizmat qilsa-da, ularning ifodalanish vositalari va strategiyalari sezilarli darajada farqlanadi.

Xususan, ingliz tilida rasmiy muloqot bilvositalik, qisqalik va standartlashuv bilan xarakterlanadi. Unda xushmuomalalik asosan sintaktik va leksik vositalar orqali ifodalanib, kommunikativ bosimni kamaytirishga qaratilgan. O'zbek tilida esa rasmiy muloqotda hurmat kategoriyasi ustuvor ahamiyatga ega bo'lib, u murojaat shakllari, grammatik qo'shimchalar va maxsus leksik birliklar orqali aniq ifodalanadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari nutq aktlari va kommunikativ strategiyalarni amalga oshirish usullari ham har ikki tilda turlicha ekanligini ko'rsatdi. Ingliz tilida yumshoq va bilvosita ifoda ustun bo'lsa, o'zbek tilida bevositalik hurmat ifodalovchi vositalar bilan muvozanatlashtiriladi. Bu esa til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni yana bir bor tasdiqlaydi.

Umumiy xulosa sifatida aytish mumkinki, rasmiy muloqotni samarali tashkil etish uchun nafaqat tilning grammatik va leksik tizimini, balki uning pragmatik va madaniy xususiyatlarini ham chuqur anglash zarur. Ayniqsa, ingliz va o'zbek tillarida rasmiy

muloqot farqlarini hisobga olish tarjima amaliyoti, xalqaro aloqalar hamda xorijiy tillarni o'qitish jarayonida muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqot natijalari rasmiy muloqot nazariyasini boyitish bilan birga, kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan ilmiy izlanishlar uchun muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Baranov, A.N. Lingvisticheskaya teoriya argumentatsii (kognitivnyy podkhod): Avtoref. dis. ... d-ra filol. nauk. – M., 1990.
2. Blakar, R.M. Yazyk kak instrument sotsial'noy vlasti // Yazyk i modelirovanie sotsial'nogo vzaimodeystviya. – M.: Progress, 1987. – B. 88–125.
3. Brown, P., Levinson, S.C. Politeness: Some Universals in Language Usage. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
4. Halliday, M.A.K. An Introduction to Functional Grammar. – London: Arnold, 1994.
5. Hymes, D. On Communicative Competence // Sociolinguistics. – Harmondsworth: Penguin, 1972. – P. 269–293.
6. Karasik, V.I. Yazykovoy krug: lichnost', kontsepty, diskurs. – Volgograd: Peremena, 2002.
7. Leech, G. Principles of Pragmatics. – London: Longman, 1983.
8. Mahmudov, N. Nutq madaniyati asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2003.
9. Safarov, Sh. Pragmalingvistika. – Toshkent: Fan, 2008.
10. Hojiyev, A. O'zbek tilshunosligi terminlari izohli lug'ati. – Toshkent: Fan, 2002.
11. Yule, G. Pragmatics. – Oxford: Oxford University Press, 1996.
12. Crystal, D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
13. Richards, J.C., Schmidt, R. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. – London: Longman, 2010.